

ÓRAVÁZLAT: SZENTSÉGEK / BETEGEK KENETE

Történelmi háttér:

A VII. századig a betegek megkenésére használandó olajat maguk a hívek vitték a szentmisére, ahol a püspök megáldotta azt. Mindenféle korú és mindenféle betegségben szenvedőt megkentek, olykor naponta. Természetesnek tartották ezt, mint ahogy természetes a napi áldozás is. A kenetet csak a VIII. század után tartották a halállal kapcsolatos – a halálra felkészítő, halálveszélyben feladandó szentségnek. A karoling kor elhanyagolta a szentség testet is gyógyító hatását, és a hangsúlyt a lélek túlvilági sorsára tette. A szentség szoros kapcsolatba került a bűnbánat szentségével. Ahogy kialakult a gyakorlat, hogy a szentkenetet a bűnbánat szentségével együtt szolgáltatták ki, úgy vált a betegek kenete lassan „utolsó kenetté”, a haldoklók szentségévé. Ezzel kapcsolatban alakult ki a szentség megismételhetetlenségéről való téves elképzelés. A Tridenti Zsinat igyekezett helyreállítani az egyensúlyt, de a köztudat a II. Vatikáni Zsinatig nem sokat változott ebben a tekintetben.

A változást VI. Pál pápa „**Ordo Unctionis Infirmorum**” (OIU) címmel 1972- ben törvényerőre emelte a szentség megújítását. Ezt a Magyar Püspöki Konferencia **1975-** től léptette érvénybe „A betegek kenete és a lelkipásztori betegellátás szertartása” címmel.

Meghatározás: (OUI 5- 6.)

„A súlyos beteg embernek Isten kegyelmére van szüksége, hogy szorongatásoktól fojtogatva el ne csüggedjen, és kísértésektől gyötörve hitében meg ne rendüljön. Krisztus Urunk ezért beteg híveit a szent kenet szentségével erősíti meg.” E szentségben az Egyház „arra buzdítja a betegeket, hogy önként vállalják a közösséget Krisztus szenvedésével és halálával, és így mozdítsák elő Isten népének javát.”

A szentség a Szentlélek kegyelmét adja a betegnek:

- felszítja *Istenbe vetett bizalmát*, megerősíti a kísértésekkel és a halálfélelemmel szemben úgy, hogy bajait nem csak elviselni képes, hanem azokat le is küzdheti és
- így *egészségét is* visszaszerezheti, ha az lelkének üdvösségére válik.
- Ha szükséges, megadja a *bűnök bocsánatát* és tökéletessé teszi a keresztény bűnbánatot.

Szertartása és a szent útravaló:

Közelebbi anyaga: homlok és mindkét kéz *megkenése*

Távolabbi anyaga: olívaolaj, vagy más *növényi olaj*, melyet a püspök (szükség estén – pl. ha az olaj avasodni kezd - a pap) szentel meg nagycsütörtökön.

Formája: „**E szent kenet által nagy irgalmassága szerint segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével.**” – ámen – „**Szabadítson meg bűneidtől, üdvözítsen téged és erősítsen meg jóságosan.**” – ámen

A haldoklók szentsége nem a betegek kenete, hanem az Eukarisztia (Viaticum). Minden halálveszélyben forgó hívő lelki kötelessége szentáldozáshoz járulni. A szent útravalót – ha mód van rá – szentmise keretében szolgáltatassuk ki, hogy a beteg két szín alatt áldozhasson. Így az áldozás különleges módon jelzi a szentmisében ünnepeelt misztériumot, az Úr halálát és az Atyához való távozását. (OUI 26.) Ha a beteg két szín alatt nem tudna áldozni, szabad az Oltáriszentséget csak a bor színe alatt nyújtani neki. (OUI 95.)

Szükséghelyzetben a szentségeket folyamatosan kell kiszolgáltatni. Ilyenkor a következő szabályok a mérvadók:

- *Közvetlen halálveszélyben*, ha az idő sürget:
először gyónás (legalább általánosságban), szent útravaló (áldozás), szentkenet
- *Hirtelen rosszul*, vagy *távolabbi halálveszély* esetén:
először gyónás, majd szentkenet, végül szent útravaló (áldozás)
- Ha a beteg állapota megengedi, *szentmise keretében*, akár templomban, akár a beteg lakásán.
- „*Ha a beteget meg is kell bérmálni*, a bérmálás és a szentkenet lehetőleg ne történjék egyazon szertartás keretében, nehogy a két különböző szentséget összekeverjék, mivel mindkettőben van olajjal való megkenés. Ha azonban a szükség mégis arra kényszerít, legyen a bérmálás a betegek olajának megáldása előtt.” (OUI 117.)

A szentkenet kiszolgáltatói:

A szentkenet kiszolgáltatója a **pap**. Rendes kiszolgáltatója a püspök, a plébános és káplánja, valamint az olyan pap, aki meg van bízva, hogy törődjék a kórházban fekvő betegekkel, vagy elaggottakkal, végül a papi jellegű szerzetes közösségek előljárói. (OUI 16.)

A szentkenet felvevői:

A Jakab levél szerint a szentkenet felvevői általában a **betegek és gyengélkedők** (Jk 5.14). Vagyis a szentkenet feladható:

- minden értelmű használatára jutott súlyos betegnek,
- gyermeknek is, „ha már annyira értelmes, hogy a szentség megerősíti” (OUI 12.)
- akik állapotukban betegséggel élnek (pl. súlyos szív- és cukorbetegségek)
- komolyabb műtét előtt álló betegnek
- öregeknek (ha erejük fogytán van, még ha nincs is különösebb betegségük, de öregségüket teherként hordozzák)
- eszméletlen betegnek, ha joggal feltételezhető, hogy kérte volna szentséget
- *csak hívő embernek* – az eszméletlennek is csak akkor, ha hite szerint élt (Ismeretlen személyt nem szabad megkenni!)
- *Halottnak NEM* szabad feladni, imádkozni kell érte. Ha kétséges a halál beállta, akkor feltételeesen fel lehet adni a szentkenetet.
- A szentkenet *megismételhető*, idősek, vagy betegségben élők évente is felvehetik.

BETEGPASZTORÁCIÓ:

A beteg sajátos határhelyzetben él:

- átéli testének – lelkének legyengülését, fizikai korlátait, erejének csökkenését, hangulatának romlását, lelki elbizonytalanodását
- átéli, hogy nincs rá szükség, a világ, amelyben eddig azt hitte, hogy szükség van rá, nélküle is megy a maga útján
- nincs szüksége rá az emberi közösségnek sem – azt érzi, hogy értéktelen az élete, mert semmiféle teljesítményt nem tud felmutatni
- szeretne meggyógyulni, megerősödni

Az Egyház ebben a helyzetben áll oda a beteg mellé, és hangsúlyozza, hogy a betegek kenetében a **gyógyító Jézus lép oda hozzá:**

- aki körüljárt, megerősítette és *meggyógyította a betegeket, az lép hozzá*, hogy – ha Isten is akarja – meggyógyítsa és megerősítse őt
- akinek a szemében a betegség *nem sorscsapás, hanem eszköz*, hogy „Isten dicsősége megnyilvánuljon általa”. (Jn 11.3)
- akinek számára *a betegség és halál is világmegváltó erő*

A lelkipásztor jelenléte jelzi, hogy a beteg nem szakad ki a világból, az egyház közösségéből, hanem ez a közösség mellette áll imájával. És nem értelmetlen az ő élete sem, mert az Egyház kéri a beteg imáját és Jézussal egyesített szenvedését.

Minden betegnél jelentkezik a négy alapigény, amit észre kell vennünk:

- *Szeretetre vágyik*, és ebből kifolyólag sokat panaszkodik, esetleg halálát emlegeti, de mindezzel mások szeretetét szeretné maga felé fordítani.
- *Keresi élete értelmét*: (Miért élek? Miért szenvedek?) Ha nem biztosítjuk arról, hogy most különösen is társa a szenvedő Megváltónak, és nem buzdítjuk, hogy ajánlja fel betegségét (ifjúságért, szenvedő lelkekért, stb.), könnyen csökkentértékűnek tartja magát. Ennek biztos jele, ha elkezd leépíteni kapcsolatait („Nem kell engem látogatni, hagyjatok békén.”).
- Minden beteg, még a hitetlen is, *igényli a megbocsátást*, ezért szívesen beszél múltjáról, hibáiról, bűneiről. Tudatosítani kell benne, hogy Isten mindent megbocsát. (vö. Lk 15.11-32.)
- Minden beteg *keresi célját*: Mi lesz velem? Hová jutok, ha meghalok? Biztosítani kell róla, hogy minden emberi élet Istenhez tart.

Akiket megközelít a halál, azok különösképpen rászorulnak az önzetlen szeretetre. Végző állapotuk tudata igen érzékennyé teszi őket. Ha mi is érzékenyekké válunk a legkisebb rezdülésükre, akkor közelebb hozhatjuk számukra a gondviselő Isten jelenlétét. A realizmus megkívánja, hogy a halált ne elvontan tekintsük, hanem vegyük tudomásul mindazokat a gyötrelmeket és szenvedéseket, amelyek az ember méltóságát, jellemét is kikezdi – mert csak így tudunk igazi segítséget nyújtani. Szakemberek megfigyelése szerint **az ember halálát öt fázisban éli meg:**

- tagadás:

Sokan elmondták már, hogy súlyos betegségük felismerésének hevesen ellenálltak (Én még nem tartok ott!, stb.). Az egészségeseket viszont bosszantja, hogy a beteg nem akarja tudomásul venni állapotát. Gyakran különféle magasabb rendű, ún. természetfeletti szemponttal szinte erőszakosan akarják vele elfogadtatni vele a tényt. Kevesen értik meg, hogy ez normális és természetes védekezés, mivel a beteg váratlan sokkot, a feltörő kétségbeesését akarja levezetni. A szervezet időt nyer, hogy elfogadhassa ezt az új helyzetet, összeszedi magát, megoldást keres. A tagadásnak vannak veszélyes formái is: nagy vásárlásba kezd, elszórja vagyont, vagy éppen depresszióba esik, öngyilkosságba menekül. Mivel a lelkiállapotát a környezete nem igazán tudja átélni, elkezdődik a lelki haldoklás *magányossága*.

- lázadás:

A tagadást fokozatosan kiszorítja a *valós helyzet tudatosulása*. A betegből indulatok törnek fel, negatív érzelmek. Környezetének, önmagának állandó szemrehányást tesz, a nehézségeket felfokozza, hiányokat eltúlozza (Már senki sem akar meglátogatni!, stb.). Az orvosokra, hozzátartozókra irányuló dühkitörések mögött azonban meg kell látni a háttérben működő igazi okot – a megoldatlan kérdést: Miért éppen én?. Ebben az esetben az *agresszivitás* normális reakció. A beteg úgy érzi, hogy a halál jogtalanság, mert mégsem tett olyan rosszat, amiért „megsemmisülést” érdemelne. Az „igazságtalanság” ellen lázad. A betegnek meg kell adni, hogy kifejezze indulatait, haragját, különben a fel nem dolgozott érzelmek pusztító büntudatba, súlyos depresszióba sodorhatják.

- alkudozás:

Ha sikerül a betegnek az élők iránti „irigységét” és belső tehetetlenségét feloldania, akkor *újból elkezdi reménykedni* (Talán mégsem most rögtön halok meg?, stb.). Bizni kezd egy új gyógyszerben, új gyógymódban, szeretne még egy utazást, esetleg gyermeke érettségijét, esküvőjét megérni. Igen fontos számára az élet újabb darabkájaért folytatott alkudozás, mert ez voltaképpen a halál tényének első, burkolt elfogadása („Igen, engedelmességek, csak egy kis halasztást kérek.”). Úgy tesz, mint a gyermek, aki előbb ellenszegül a szülei akaratának, most viszont az elviselhetetlent valamiképpen kibírhatóvá akarja tenni. Ez az állapot lehetőséget ad a további erőgyűjtésre.

- szomorúság:

A betegség előre haladásával, az újabb beavatkozások, a fokozott leromlás csakhamar világossá teszi, hogy minden hiába, a *vég elkerülhetetlen*. Ekkor végtelen szomorúság lepi meg, aminek számos külső oka is van. Anyagi javait, a családról való gondoskodást végleg rendeznie kell, hivatását, munkahelyét fel kell számolnia, mindenkitől el kell válnia. Ahogy eddig a környezet és a látogatók sokat segítettek abban, hogy figyelmét lekössék, mindez most semmit sem ér. Engedjük a haldoklónak, hogy szomorkodjon, és ne próbáljuk erőnek erejével vigasztalni. Elég, ha halkán mellé ülünk, és megfogjuk a kezét. A beteg ilyenkor rendszerint gyenge,

csendes, szófukar, olykor elutasító. De éppen ebben a szakaszban dolgozza fel a halál végleges elfogadását. Időre és nyugalomra van szüksége, hogy búcsút vehessen az élettől.

- beleegyezés:

A beteg már végigjárta a haldoklás siralomvölgyét. Ha szabad volt kezdetben elutasítania a halált, ha kibeszélhette indulatait, ha még egy rövid ideig alkudozhatott is és megsirathatta életét, akkor többé-kevésbé megnyugodva néz szembe a véggel. Ez a beleegyezés *rendszerint érzelem nélküli* állapot. Az érdeklődési kör egyre inkább beszűkül, a beteg azt kívánja, hogy hagyják nyugton. Viszont továbbra is hálás a halk és imádságos jelenlétért. Megfogja kezünket, és szótlanul kéri, hogy maradjunk mellette. Megnyugtatja, ha nem hagyjuk magára, még akkor is, ha már képtelen beszélni.

Helyes segítés:

A haldoklót nem lehet csupán szavakkal, még jámbor szavakkal sem erősíteni. Egy ilyen kérdésre: „Miért halok meg rákban?” – nem lehet válasz a szemrehányás: „Mert sokat dohányoztál, későn jelentkezted az orvosnál, elnézték a betegségedet.”, stb. Még ha igazat is mondok, sohasem oldom meg ezt a megrázó sorskérdést: „Miért éppen én?”

A haldoklás a személyiséget, az élet értelmét kezdi ki. Ezért igazán csak akkor segíthetünk, ha mindvégig kitartunk mellette, hogy biztosítsuk lelki épségét. Feloldjuk az elszigeteltségből, együttérzéssel, együttszenvetéssel mellé állunk. Ehhez erős önfegyelemre van szükség - le kell küzdeni a kísértést, hogy a betegre rákényszerítsünk egy előre meghatározott vallásos helyzetértékelést, esetleg egy olyat, amit a beteg még nem értett meg. Fogadjuk türelmesen az Istenre háruló szemrehányásokat. ***Az Isten védelmezése, a gyötrődő leintése csak a beteg bezárkózását, elhidegülését váltja ki, így nem csak vele szakít, hanem az alakuló helyes istenkapcsolatot is meghiúsítja.*** Viszont sokat segít, ha rámutatunk: Isten úgy szeret minket, hogy maga is vállalta értünk a halált és a szomorúságot. Olvassuk fel neki a getszemáni jelenetet, vagy a keresztre feszítés elbeszélését (Mk 26.36k, Mk 27.46k), imádkozzunk vele a remény szavaival.

A beteg segítésének alapvető feltétele, hogy önmagunkban egzisztenciálisan már jóval előbb fel kellett dolgoznunk a halál teológiáját! A haldokló segítésének legfőbb akadálya, ha a segítő maga is fél a haláltól. Ezt rendszerint öntudatlanul, különböző kibúvókkal leplezi (A betegnek nyugalomra van szüksége. Sürgős dolgom van., stb.).

A haldoklóval való együttérzésnek megvan az a veszélye, hogy annyira átéljük a beteg szenvedését, hogy elveszítjük azt az emberi erőt, amivel segíteni tudnánk őt. Az ilyen „sokkolt” segítő maga is erősíti a betegség eltagadását, vagy tényként elfogadja a beteg túlzott önvádjait, végül is saját szorongása visszahat a betegre. ***Az igazi együtt érző segítőnek tudnia kell, hogy melyikük a szenvedő és melyikük a segítő.***